

ДЕФОРМОВАНІ КООПЕРАТИВНІ СИСТЕМИ: ТИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Виокремлено та охарактеризовано типи деформованих кооперативних систем. Виділено типи інтенсивності та широти деформації кооперативних систем у перехідних економіках. Встановлено, що ринкова трансформація національної кооперативної системи призвела до її деформації, яка торкнулася усіх основних її сфер – економічної, соціально-духовної та політичної. Більшість вітчизняних кооперативних систем є недосконалими.

Ключові слова: кооперативні системи, економічна, соціальна, духовна та політична деформація, нульова, часткова та загальна деформація.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується глибокими трансформаційними процесами, економічною основою яких є ринкова система господарювання. Реформувати національну економічну систему, зокрема кооперативний її складник, у напрямі створення умов для відновлення і розвитку конкурентних ринкових структур є стратегічною метою економічної реформи нашої держави. Та в сучасній вітчизняній економіці, яка активно трансформується в ринкову, досі відчутний вплив адміністративної економічної системи, що призвело до значної деформації кооперативного її сектора.

Теоретичному аналізу перехідних вітчизняних кооперативних систем присвячені праці багатьох українських учених. Над цією проблемою працювали такі науковці, як В. Апопій, С. Бабенко, Г. Башнянин, І. Копич, Є. Рехлецький, Ю. Турянський, І. Чупик та інші. Однак у практиці сучасних кооперативних досліджень практично відсутній аналіз деформованих кооперативних систем. Зазвичай, кооперативні системи у вітчизняній кооперативній літературі розглядають як повні, досконалі. Однак такими вони ще не є. Тому питання аналізу деформованих кооперативних систем на сучасному етапі набуває особливої актуальності.

Методика дослідження. У дослідженні охарактеризовано типи деформованих кооперативних систем та виділено типи інтенсивності їх деформації у перехідних економіках.

Результати дослідження. Розвинені кооперативні системи у країнах з перехідною і ринковою економікою розвинені нерівномірно в економічному, соціальному, духовному і політичному аспектах. Тривале панування адміністративної економічної системи в певних напрямках деформували їхню структуру формаційного порядку. Якщо вивчати кооперативні системи з позицій цих деформацій і в їхньому контексті давати їм означення, то можна виокремити, чотири типи деформованих кооперативних систем:

- 1) кооперативні системи з деформованою економічною сферою;
- 2) кооперативні системи з деформованою соціальною сферою;
- 3) кооперативні системи з деформованою духовною сферою;
- 4) кооперативні системи з деформованою політичною сферою.

У трансформаційній економіці України (на перших етапах її становлення) деформація економічної сфери кооперативних систем зводилась переважно до того, що в ній практично був відсутній кооперативний ринок як ос-

новний регулятор певних кооперативних процесів і руху ресурсно-продуктових та грошових потоків. Ринок, звичайно, існував, однак як суто адміністративний інструмент, що лише здійснював формальну "переперевірку" основних економічних актів, а основні економічні рішення (що, як, для кого, скільки виготовляти, за якою ціною реалізовувати) ухвалювали поза цим адміністративним ринком відповідні адміністративні органи.

У перехідній вітчизняній економіці значної деформації зазнала й соціально-духовна сфера кооперативної системи. У соціально-духовному плані система вітчизняної кооперації є недостатньо розвиненою, оскільки її соціальна мета поступово відійшла на задній план. Це означає, що більшість кооперативних систем України надмірно економізовані. Тому, в реальному їх значенні такі системи є квазікооперативними. На відміну від кооперативних систем у квазікооперативних слабо розвинена одна із сфер, але їхньою соціально-економічною основою також є кооперативна власність. І хоча з позиції цієї кооперативної власності їх з повним правом можна кваліфікувати як кооперативні, однак з позицій соціальної спрямованості розвитку такі надмірно економізовані кооперативи є лише квазікооперативами. У чисто економічному плані вони є кооперативними системами, а в чисто соціальному – лише квазікооперативними. Цю важливу обставину потрібно враховувати в теоретичному аналізі перехідних вітчизняних кооперативних систем. Але у практиці кооперативних досліджень це трапляється рідко. Зазвичай, кооперативні системи у вітчизняній економіці розглядають як повні, досконалі. Однак вони такими ще не є, а лише розвиваються в напрямі підвищення ступеня своєї досконалості.

У цьому контексті кооперативні системи можна поділити на такі типи:

- 1) недосконалі, надмірно економізовані зі слабо розвиненою соціально-духовною і політичною структурами;
- 2) умовно-досконалі, в яких соціальна мета розвитку вже явно виражена, однак у політичному плані вони ще є недорозвиненими;
- 3) досконалі, в яких усі три фундаментальні сфери – економічна, соціально-духовна і політична вже достатньою мірою розвинені.

Переважає більшість вітчизняних кооперативних систем є недосконалими і цю особливість їх природи і структури неодмінно потрібно враховувати в науковому аналізі. Якщо ж виходити з того, що вони вже досконалі, то результати теоретичного аналізу будуть гіпотетичними, ми теоретично будемо описувати не реальні, а уявні вітчизняні кооперативні системи. Водночас, якщо у відповідних кооперативних системах розвинена лише економічна сфера, а всі інші недорозвинені, такі системи варто кваліфікувати як мультиквазікооперативні, бо вони є "повними" лише з боку свого економічного змісту і неповними двічі – як з боку соціально-духовного, так і політичного змісту.

У перехідній вітчизняній економіці значної деформації зазнала й політична сфера кооперативної системи. Точніше, вона недостатньо розвинена і в ній переважають "адміністративні", а не економічні методи управління, що дає нам підстави кваліфікувати сучасні кооперативні системи як мультиквазікооперативні.

Отже, якщо аналізувати кооперативні системи з позицій ступеня інтенсивності і широти деформації в перехідних економіках, то можна виокремити такі їх типи (рис.):

1. Недеформовані кооперативні системи (або кооперативні системи з нульовим рівнем деформації). У таких системах усі сфери розвинені менш-більш рівномірно. Їх можна визначити як досконалі. Такі системи характерні для національних економік з розвиненими ринковими структурами.

2. Кооперативні системи з частковою деформацією, в яких деформована одна або кілька сфер, але не всі. На відміну від кооперативних систем з нульовою деформацією, вони вже є практично реальними системами і досить часто трапляються в практиці господарювання. До розряду таких систем відносять згадані квазікооперативні і мультиквазікооперативні системи.

3. Тотально деформовані кооперативні системи, в яких деформовані всі сфери. Кооперативні системи з загальною деформацією фактично ідентичні недосконалим. На відміну від умовно досконалих, в них деформовані всі сфери: економічна, соціально-духовна, політична та інші.

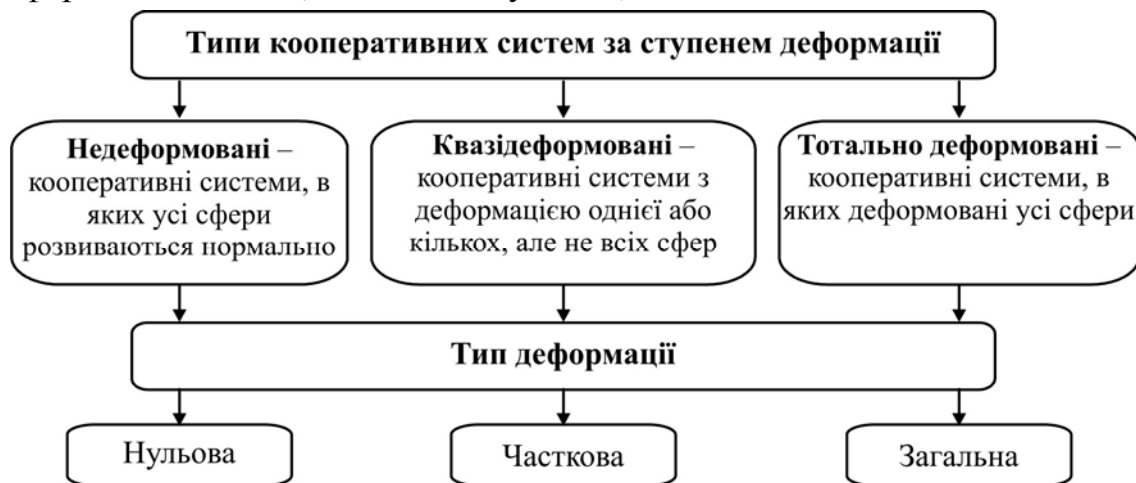

Рис. Типологізація кооперативних систем за ступенем деформації

У перехідній економіці України ми можемо виявити всі три типи кооперативних систем. Однак в адміністративний період майже всі кооперативні системи за своїм характером були близькими до тотально деформованих. У них недорозвиненою була як економічна, так і соціально-духовна та політична сфери. Для економічної сфери кооперативних систем характерними були явище потенційного монополізму і надмірна економізація розвитку та функціонування, для соціально-духовної – "розмитість" соціальної мети і соціального ідеалу кооперативного розвитку, для політичної – панування адміністративних методів управління.

У період ринкового реформування вітчизняної економіки економічна сфера кооперативних систем перестала бути тотально деформованою, хоча певну деформованість отримала у спадок від адміністративних кооперативних систем. Проте соціальна спрямованість кооперативного розвитку і нині ще слабо виражена. Соціальними вітчизняні кооперативи перехідного періоду є лише за формою. У політичній сфері адміністративні методи управління здебільшого демонтовані, однак демократичні не набули поширення. Кооперативні системи почали функціонувати в умовах певного політичного ва-

кууму, який ще більше посилюється тим, що держава майже повністю згорнула свої регулятивні функції у кооперативному секторі економіки. Без значної державної підтримки кооперативна система почала деградувати, а її частка у загальному обсязі виробництва, реалізації і споживання ВВП знизилась у кілька разів. Все це дає нам підстави стверджувати, що в перехідний період тотально деформованих кооперативних систем стало значно менше, за рахунок чого стрімко зросла частка кооперативних систем з частковою деформацією. Вони стали панівними у вітчизняній економіці.

Зовсім інша картина спостерігається в кооперативних секторах розвинутих країн. У них домінують кооперативні системи з нульовою або майже нульовою деформацією. І зумовлюється це переважно тим, що держава проводить активну політику підтримки кооперативного сектора економіки та створює кооперативам сприятливі економічні умови (за допомогою податкових, кредитних і інших методів), які дають їм змогу діяти як потенційні монополісти, що в підсумку призводить до переливання фінансових ресурсів з некооперативних секторів економіки в кооперативні, або, в гіршому випадку, пригальмовується "відлив" цих фінансових ресурсів з кооперативного сектора в некооперативний.

Висновки. Ринкова трансформація національної кооперативної системи призвела до її деформації, яка торкнулася усіх основних її сфер – економічної, соціально-духовної та політичної. Більшість вітчизняних кооперативних систем є недосконалими. Цю особливість їхньої природи та структури неодмінно потрібно враховувати в науковому аналізі, що дасть змогу сформулювати таку стратегію управління ними, яка уможливить кооперативному сектору національної економіки відігравати роль певного рушія ринкових перетворень та швидко адаптуватися до нових умов господарювання.

Література

1. Башнянин Г.І. Квазіринкова модель цінової системи у споживчій кооперації: деякі основні особливості і економічні ефекти / Г.І. Башнянин, О.В. Макарець, О.Р. Зав'ялова // Матеріали конференції професорсько-викладацького складу і аспірантів академії. – Львів : Вид-во ЛКА, 1995. – С. 177-180.
2. Башнянин Г.І. Про розвиток соціально-економічної системи споживчої кооперації в перехідній економіці України (теоретико-методологічні аспекти) / Г.І. Башнянин, В.М. Коцупей, Є.А. Рехлецький // Вісник Львівської комерційної академії. – Т. 1. – Львів : Вид-во ЛКА, 1997. – С. 109-119.
3. Башнянин Г.І. Трансформація кооперативного бізнесу системи споживчої кооперації в перехідній економіці України / Г.І. Башнянин, Є.А. Рехлецький, Л.С. Томашик // Споживча кооперація України: історичний та соціально-економічні аспекти. – К. : Вид-во "Вісті", 1996. – С. 121-125.
4. Башнянин Г.І. Ефективність функціонування кооперативних систем в перехідних умовах / Г.І. Башнянин // Проблеми розвитку споживчої кооперації України в ринковому середовищі : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во "Коопосвіта". – 1998. – Ч. 1. – С. 69-76.
5. Рехлецький Є.А. Кооперативний капітал в умовах переходу до ринку : дис. канд. екон. наук / Є.А. Рехлецький. – Львів : Вид-во ЛНУ, 2002. – 184 с.

Драбовский А.Г. Деформированы кооперативные системы: типы и особенности развития

Выделены и охарактеризованы типы деформированных кооперативных систем. Выделены типы интенсивности и широты деформации кооперативных систем в переходных экономиках. Установлено, что рыночная трансформация национальной

кооперативной системы привела к ее деформации, которая коснулась всех основных ее сфер, - экономической, социально духовной и политической. Большинство отечественных кооперативных систем являются несовершенными.

Ключевые слова: кооперативные системы, экономическая, социальная, духовная и политическая деформация, нулевая, частичная и общая деформация.

Drabovskiy A.G. The co-operative systems are deformed

The types of the deformed co-operative systems are selected and described. The types of intensity and breadth of deformation of the co-operative systems are selected in transitional economies. It is set that market transformation of the national co-operative system resulted in its deformation which touched all of its basic spheres - economic, socially spiritual and political. Most domestic co-operative systems are imperfect.

Keywords: co-operative systems, economic, social, spiritual and political deformation, zero, partial and general deformation.

УДК 339.5(477+061.1ЄС)

Ст. викл. Н.М. Заярна, канд. екон. наук;
студ. М.В. Мокій – Львівська КА

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄВРЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Розглянуто можливі варіанти співпраці України з ЄС, найперспективніші напрямки торгівлі, а також сформульовано проблеми розвитку відносин між Україною та країнами Єврейського Союзу в умовах глобалізації. Встановлено, що підписання ФТА+ потребуватиме здійснення в Україні реформ. Досягти такого типу угоди набагато складніше, ніж угоди про просту вільну торгівлю. Це виявиться реалістичним кроком лише за однієї життєво необхідної умови: якщо український уряд, Верховна Рада, бізнес-лобі та громадянське суспільство зможуть разом знайти політичну волю для роботи в цьому напрямі.

Ключові слова: інтеграція, конкуренція, стандартизація, *acquis communautaire* (доробок співтовариства), поглиблена вільна торгівля (ФТА+).

Вступ. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України тому, що це є найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвиненої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин. Актуальність розвитку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС впливає зі стратегії зовнішньоекономічної політики України, яка передбачає членство в ЄС. У покращенні ефективності і взаємовигідності зовнішньоекономічних відносин важливим і істотним є здійснення низки перетворень у сфері законодавства, макро- і мікроекономічної політики.

Проблеми розвитку Україно-Європейських відносин розглядали такі економісти як А.С. Гальчинський, В.Я. Дубик, О.С. Власюк, Т.М. Циганкова, А.С. Філіпченко, В.О. Сизоненко та інші.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світовому господарстві Європейський Союз посідає провідні позиції. На його частку припадає 41,4 % світового товарного експорту та 39,8 % імпорту. Тому для будь-якої країни співробітництво з Європейським Союзом означає можливість отримати істотні економічні здобутки, які, зрештою, сприятимуть економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення. При цьому зазначимо, що така